

A VÁROS a naphoz hasonlít, egy középső körben minden fény sűrűn tömörül, vakít, eltéved az ember, nem találja meg az utcákat, a házakat, szó szerint nem talál ki belőle többé, ha egyszer belekeveredett; egy tágabb, sokkal nagyobb körgyűrűben még mindig szűkösség honol, de már nincs az a szüntelen fénysugárzás, akadnak sötét kis utcák, eldugott átjáróházak,¹ sőt kis terek is, melyekre félhomály és hűvösség borul; aztán egy még nagyobb körgyűrű, itt a fény annyira szórt már, hogy keresni kell, a város jókora terepein csak hideg, szürke visszfény van, és akkor végre csatlakozik ehhez a tágas táj, fakó a színe, késő őszi, kopár, alig egy-egy villámféle ha ráng benne olykor.

Ebben a városban mindig kora reggel honol, még alig kezdődő reggel, az ég egyenletes, alig tisztuló szürkeség, az utcák üresek, tiszták és csöndesek, valahol lassan mozdul egy ablakszárny, melyet nem rögzítettek, valahol egy kendő végei lengenek, legfelső emelet erkélykorlátján kiterülve, vala-

hol enyhén verdes egy nyitott ablak függönye, különben semmi mozgás.

Történt, hogy egy tigrist vittek Bursonhoz, a híres idomárhoz; nyilatkozna, dresszírozható-e az állat. A teremnyi méretű dresszírozóketrecbe – messze a városon kívül, egy barakkligetben – betolták kis ketrecében a tigrist. Az örök elmentek, Burson így első találkozásra kettesben akart maradni az állattal. A tigris nyugodtan hevert, nemrég etették meg bőszégesen. Ásított egy kicsit, fáradtan szemügyre vette az új környezetet, majd nyomban el is aludt.

² Egyik ősi írásunkban ez áll:

Azoknak, akik az életet elátkozzák és ezért a meg nem születést vagy az élet leküzdését a legnagyobb vagy az egyetlen, csalástól mentes legnagyobb boldogságnak tartják, bizonytalansággal igazuk van, mert az étellel kapcsolatos ítélet...

Népünk ősi történelméből rettenetes büntetéseket ismerünk. Amivel persze mit sem akarunk a jelenlegi büntetőrendszer javára írni.

Egy ember kétségbe vonta a császár isteni eredetét, azt állította, hogy a császár joggal legfőbb urunk, nem kételkedett a császár isteni küldetésében sem, csak az isteni eredetet vonta kétségbe.

Nagy feltűnést ez természetesen nem keltett; ha az ár egy vízcseppet a partra kivet, nem zavarja ez a tenger örök hullámmozgását, sőt inkább annak meghatározottja.

A császári város bírása elé vittek egy embert, aki tagadta a császár isteni eredetét. Hóni vidékéről hetek hosszú során át vitték őt oda katonák, a fáradtságtól már ülni is alig bírt, beesett volt az arca és...

Szégyen még csak beszélni is róla, mi az, amivel a császári ezredes a mi kis hegyi városunkon uralkodik. Azt a pár katonáját, ha akarnánk, lefegyverezhetnénk, segítsége, még ha hívhatna – de hogyan hívhatna? –, akkor se jönne: napokig, mit, hetekig se. Vagyis az ezredes teljességgel a mi engedelmességre van utalva, ám ezt sem zsarnokian kikényszeríteni, sem szívélyeskedően kihízelegni nem próbálja. Miért tűrjük hát gyűlölt rendszerét? Kétségkívül: a pillantása miatt. Ha belép az ember a dolgozószobájába, amely egy évszázada még véneink tanácssterme volt, ott ül ő egyenruhában az íróasztalánál, toll a kezében. A formalitásokat, netán a komédiázást nem szereti, hát nem tesz úgy, mondjuk, mintha tovább írna, csak hogy ezzel várakoztassa az érkezőt, nem, a munkát azonnal abbahagyja, hátradől, csak a tollat fogja továbbra is a kezében. Most akkor, hát-

radólve már, bal keze a zsebében, a látogatóra pillant. A kérelmezőnek az a benyomása, hogy az ezredes többet lát, nem csak őt, a tömegből egy kis időre előrebukkant ismeretlent, mert ugyan miért nézné olyan alaposan és hosszan és némán az ezredes. Nem élesen vizslató, mélységig hatoló pillantás ez, ahogy bárki illetőt nézni lehet alkalmasint, nem, az valami hanyag, kóborló, mindazonáltal állhatatos pillantás, olyan, amilyennel mondjuk egy távoli embertömeg mozgását vehetjük szemügyre. És ezt a hosszú pillantást szüntelenül kíséri valami meghatározhatatlan mosoly, mely hol íróniának, hol álmatag emlékezésnek tűnhet fel.

Átfordulás. Lesve, szorongva, remélve lopakszik a válasz a kérdés körül, kétségbeesetten fürkészi áthatolhatatlan arckifejezését, követi a legértelmetlenebb (vagyis a választól a legtávolabbra törekvő) utakon.

Őszi este, tiszta és hűvös. Valaki, mozdulatai, ruházata, körvonalai nem világosak, kilép a házból és máris kanyarodna jobbra el. A házmesterné régi, bő női nagykabátban a kapu egyik oszlopának támaszkodva áll, sűg valamit az illetőnek. Ez egy pillanatig tétovázik, de aztán megrázza a fejét és megy. A pályatesten keresztülvágvá figyelmetlenségéből a villamos útjába kerül, ez elüti. Fájdalmá-

ban kicsire húzza össze arcát, megfeszíti minden izmát, olyannyira, hogy mikor a villamos továbbhalad, alig tudja oldani a görcsöt. Álldogál még egy kicsit csöndesen, így látja, hogy a következő megállóban leszáll egy lány, integet neki vissza a kezével, futna is pár lépést, de megtorpan, visszaszáll inkább a villamosra. Ahogy emberünk egy templom előtt halad el, a kapujától levezető lépcső magasán lelkész áll, nyújtja felé a kezét, s úgy előrehajol, hogy már-már veszély fenyeget, mindjárt orra bukkik. Ő azonban nem ragadja meg a kezét, ellenérzést táplál a misszionáriusok iránt, és a gyerekek is bosszantják, ahogy a lépcsőn, mintha játszótér lenne, összevissza futkosnak, illetlen dolgokat kiáltozva egymásnak, melyeket természetesen nem értenek, de csüggnek rajtuk, mert jobbat nem tehetnek – magasra felgombolja kabátját, megy tovább.

A templom levezető lépcsőjén hancúroznak a gyerekek, akár a játszótéren, illetlen dolgokat kiabálnak egymásnak, melyeket természetesen nem érthetnek és amelyekben csak csüggnek, ahogy cse-csemő szopja a cuclit. Kijön a pap, hátul eligazítja reverendáját, leül egy lépcsőfokra. Nem bánná, ha le tudná csitítani a gyerekeket, lévén hogy a kiabálást bent a templomban is hallani. De csak hébe-hóba sikerül magához vonnia egy-egy gyereket, a többség mindegyre kiszökken a kezéből, aztán

játszanak valamennyien zavartalanul körülötte. A játék lényegét nem tudja megérteni, a legtávolabbi gyermek-értelmet sem fedezi fel a dologban. Mint a földhöz csapott játéklabdák, úgy szökdelnek fáradhatatlanul és láthatóan minden megerőltetés nélkül az összes lépcsőfokon, egymással ama bizonyos kiáltásokon kívül semmi kapcsolatuk, álmosító az egész. És szinte félálomból kap oda a pap most az egyik gyerekhez, egy kislányt fog el, kigombolja elől fenn a ruhácskáját – ezen okból tréfás könnyedséggel arcul is legyinti –, ott valami jelet pillant meg, melyet nem várt volna, vagy netán éppenséggel várt, felkiált: Ah!, ellöki magától a gyermeket, pfuj, kiáltja, kiköp, nagy keresztet rajzol a levegőbe, és már sietne is a templomba vissza. Akkor ennek kapujában egy cigányforma fiatal nőbe botlik, a nő mezítláb van, fehér mintás piros szoknyában, fehér, ingszerű, elől hanyagul nyitott blúzban, barna haja vadul kócos. – Ki vagy te? – kiáltja a pap, hangjában még felindulás a gyerekek miatt. A feleséged, Emília – mondja a nő halkán, lassan a pap mellére simul. Ez csak hallgat, fülel közben csak a szívverésre.

Átlagos nap volt; megmutatta nekem a fogait; engem is fogak fogtak, nem bírtam szabadulni közülük; nem tudtam, mivel fognak, mert nem voltak összeharapva, az állkapcsokban sem két sorban

láttam őket, csak úgy itt párat, ott párat. Meg akartam kapaszkodni bennük, túllendülni rajtuk, de nem sikerült.

Későn érteztél, épp most járt itt. Ősszel nem marad sokáig egy helyben, csábítják a sötét, határtalan földek, van benne valami varjúszerű. Ha látni akarsz őt, röppenj ki a földekre, ott lesz bizonyosan.

Azt mondd, még tovább kell mennem, még lejjebb, de hiszen már nagyon mélyen vagyok, hanem ha úgy kell lennie, szívesen itt maradok. Micsoda terem! Valószínűleg már a legmélyebb hely. De szívesen itt maradok, csak a lejjebb szállásra nem kényszerítem magam.

Védtelen voltam az alakkal szemben, nyugodtan ült az asztalnál, lapját nézte. Körbejártam, közben azt éreztem, fojtogat. Köröttem valaki harmadik illető járt, fojtogatva érezvén magát általam. A harmadik körül járt egy negyedik, úgy érezte, az fojtogatja. És így folytatódott ez egészen a csillagok pályájáig s azon is túl. Mindenek torkán ott a szorítás.

Mely vidéken van ez? Nem ismerem. Minden megfelel ott egymásnak, minden szelíden egymásba megy át. Tudom, van valahol ez a vidék, még lá-

tom is, de nem tudom, hol van, és nem tudok közeledni hozzá.

A legerősebb fénnel a világ feloldható. A gyenge szemnek megszilárdul, a még gyengébbel szemben öklei támadnak, az ennél is gyengébb előtt szégyentelen lesz és szétzúzza, aki nézni merészeli.

Volt egy kis tó, ott ittunk, has és mellkas a földön, mellső lábak fáradtan az ivás boldogságától a vízbe merítve. Ám hamar vissza kellett térnünk, legjobban ellökte magát, így kiáltott: – Vissza, testvérek! – S futottunk akkor vissza. – Hol jártatok? – hallhattuk a kérdést. – A kis erdőben. – Nem, ti a tónál voltatok. – Nem, mi nem ott voltunk. – Hiszen még most is csöpög rólatok a víz, hazugok! És táncolni kezdtek a korbácsok. Futottunk a hosszú, csupa holdfény folyosókon, hébe-hóba valakit eltaláltak, magasba szökkent fájdalomában. Az ősök galériájában véget ért a hajkurászás, ránk csapták az ajtót, magunkra hagytak minket. Mind szomjasak voltunk még, nyaltuk egymás bundájáról és arcáról a vizet, a korbácsütés nyomán olykor víz helyett vért érzett a nyelvünk.

Csak egy szó. Csak egy kérdés. Csak a levegő rezze-nése. Csak egy utalás arra, hogy élsz és vársz. Nem, kérdés se, csak egy lélegzet, nem lélegzet, csak

készenlét, nem készenlét, csak egy gondolat, nem gondolat, csak nyugodalmas alvás.

A régi gyóntatószékben. Tudom, hogyan fog vigasztalni, tudom, mit fog bevallani. Kicsiny dolgok, zavaros üzemek, csak a napi lárma reggeltől estig.

Összekotortam, ami az enyém. Nem volt sok, de csupa jól körvonalazódó, szilárd, azonnal meggyőző dolog, az volt. Hat-hét darab, így mondom, hat-hét, mert hat bizonyossággal az enyém, a hetedik azonban egy barátomé is, aki azonban sok éve elhagyta városunkat, s azóta nyoma veszett. Így hát mondható lenne az is, hogy ez a hetedik dolog szintén az enyém.

Annak ellenére, hogy egyedi darabokról volt szó, igazi értéket nem képviseltek.

³ A panasz értelmetlen (kinek panaszkodik?), az ujjongás nevetséges (a kaleidoszkóp az ablakban). Nyilvánvalóan csak előimádkozó akarna lenni, ám akkor a zsidósság illetlen, akkor már a panaszhoz elegendő lenne, ha egy életen át azt hajtogatná, hogy „én kutya, én kutya, meg így tovább”, és mind értenénk őt; a boldogsághoz azonban nem az, hogy a némaság is elég, de épp ez az egyedüli lehetséges módja.

„Nem pusztá sivár fal, hanem fallá összepréselt édességes élet, mazsolaszőlőfürtre mazsolaszőlőfürt.” – „Nem hiszem.” – „Kóstold meg.” – „Hitetlenségemben a kezem se bírom emelni.” – „Szád-ba adom a szemeket.” – „Hitetlenségemben ízlelni se bírok így semmit.” – „Akkor süllyedj el!” – „Hát nem azt mondtam, hogy e fal pusztá sivársága látán az embernek el kell süllyednie?”

Tudok úszni, akár a többiek, csak épp jobb emlékezőtehetségem van, mint a többieknek, így nem feledhetem hajdani úszni-nem-tudásomat. Mivel azonban ezt nem feledtem, mit sem használ nekem az úszni-tudás, és így mégsem tudok úszni.

Még egy kis díszítés erre a sírra. Elegendően díszítve már? Persze, de hát ha a dolgok oly könnyen iramlanak a kezemből...

A nagy farkú állat, a sokméteres, rókaforma farkokkal. Szeretném egyszer kezembe kaparintani ezt a farkat, de nem megy, az állat örökké mozgásban van, farkát egyre csapkodja ide-oda. Kenguruszerű az állat, de a csaknem emberhez illően lapos kis ovális arcával jellegtelen, csak a fogai kifejezőek, ha rejti őket, ha vicsorítja. Olykor az az érzésem, hogy ez az állat engem dresszírozni akar; mi egyéb célja lenne különben, hogy elhúzza a

farkát, ha utána kapok; akkor megint szép nyugodtan vár, míg újra elcsábulok, és erre újból elugrik.

Előre látván az elkövetkezendőket, meghúztam magam egy szobában, keresztbe toltam a kanapét. Ha most valaki belép, nyilván bolondnak tart majd, de aki belépett, nem tartott annak. Kemény csizmájának magas szárából kutyakorbácsot húzott elő, kört írt le vele, megemelte, majd szélesen terpesztett lábai mellé ejtette, így kiáltván: – Elő a sarokból! Meddig még?

Halottaskocsi kóválygott az országban, felrakodott egy halottat, de a temetőben le nem adta, a kocsis részeg volt, azt hitte, kocsikázó-bakon ül, csak épp azt feledte el, hová is lenne az út. Így haladt falvak során, állt meg fogadóknál, remélve, ha itt-ott elővillan belőle úti céljának gondja, jó emberektől egyszer csak megtudja mind, amit kell. Így állt meg egyszer az „Aranykakas” előtt, ahol is disznósültet...

Látok a távolban egy várost, ez az, amelyikre gondolsz?

Lehetséges, csak azt nem értem, hogyan vehetsz ki te ott bármi várost, én csak azóta látok arrafelé egyáltalán bármit is, amióta felhívtad a figyelme-

met, és így sem észlelek többet, mint bizonytalan körvonalakat a ködben.

Ó, dehogya, dehogya én látom, ott egy hegy, magasan vár, s a lejtőkön faluszerű település.

Akkor ez az a város. Valójában egy nagy falu.

Mindegyre eltévedek, ez itt egy erdei út, de jól felismerhető, csak ezen át nyílik kilátás a csíknyi égre, különben mindenütt sűrű és sötét az erdő. És mégis ez a folytonos, kétségbeesett eltévedés: ha csak egyet lépek le az útról, már nyomban ezer lépésnyit vagyok az erdőben, elhagyatottan, de úgy, hogy legszívesebben eldőlnék, ott maradnék fekve örökre.

– Mindegyre a halálról beszélsz, mégsem halsz meg.

– És mégis meg fogok halni. Épp búcsúszavaim szólnak. Az egyik ember dala hosszabb, a másiké rövidebb. Ám a különbség mindig csak pár szóban van.

Egy ór! Egy ór! Mit őrzöl? Ki fogadott fel? Csak egyetlen valamivel, a magad iránt érzett undoroddal vagy gazdagabb, mint a pincebogár, mely a vén kő alatt lapul s öröködik.

Érd csak el, hogy a pincebogár megértsen. Ha ráveszed, hogy feltegye a kérdést, mi is lenne a munkája, hát kiirtottad a pincebogarak népét.

Az élet folytonos elterelés, anélkül hogy tudatosulhatna, mitől is terel el.

Hogy még aki a legkonzervatívabbat is felveti, a meghalás radikalitását!

A jóllakhatatlanok, bizonyos aszkéták, éhségstrájkot folytatnak az élet minden területén s így egyszersmind a következőket akarják elérni:

1. Mondja egy hang: Elég, böjtöltél már eleget, most ehetsz, mint a többiek, és nem számít evésnek.

2. Ugyanez a hang egyszersmind mondja azonban ezt is: Most már oly hosszan böjtöltél kényszerűen, innentől örömet böjtölhetsz, édesebb lesz, mint az éték (ugyanakkor viszont ténylegesen enni is fogsz).

3. Ugyanez a hang egyszersmind mondja azonban ezt is: Legyőzted a világot, felmentelek alóla, hogy egyél és böjtölj (ugyanakkor azonban böjtölni is, enni is fogsz).

Ehhez jön még egy szüntelen szóló hang, mely a többivel kezdetektől beszél: Nem böjtölsz ugyan tökéletesen, de megvan benned a jó szándék s ez elegendő.